

FRANCESC TODOÓ

Segle XX - Segle XXI

FRANCESC TODO. SEGLE XX – SEGLE XXI

Sota el títol Francesc Todó. Segle XX - Segle XXI, el Museu de Tortosa i el Museu de l'Ebre han endegat un projecte en comú, el d'apropar-nos a l'obra d'aquest artista nascut a Tortosa l'any 1922.

És també, sens dubte, un reconeixement a la seva trajectòria, a la de l'artista que ha conreat el gravat, l'escenografia o la il·lustració, però per damunt de tot la pintura. Som conscients que a Francesc Todó se li ha reconegut el mèrit en moltes ocasions, i ja des de 1961, any en què Pere Quart, Salvador Espriu, Joan Perucho, Gabriel Ferrater, Carles Barral, Gabriel Celaya, Jaime Gil de Biedma o José Agustín Goytisolo, entre d'altres, publicaven *Homenatge a Todó*, poemari dedicat a l'artista i il·lustrat amb els seus propis gravats.

Avui, el nostre vol ser un retrobament emotiu amb el pintor però també amb l'home que ha manifestat voler ser recordat com a pintor de Tortosa i bona persona. L'esforç recau en l'engrescadora tasca de redescobrir l'obra de l'artista i fer-la conèixer a través de les dues exposicions que il·lustren aquest catàleg, i tot un seguit d'activitats que apropen la figura de Francesc Todó a tots aquells que vulguin conèixer el degà dels nostres artistes.

No és el primer cop que podem veure les seves obres a Tortosa. Tot i que va marxar a viure a Barcelona als nou anys no ha deixat mai de considerar-se tortosí. Francesc Todó ha cultivat els vincles afectius amb la nostra ciutat a través de l'amistat amb artistes i escriptors com Joan Antoni Blanc, Frederic Mauri, Jaume Rocamora, Manuel Pérez Bonfill o Gerard Vergés entre d'altres, però també hi ha mantingut vincles professionals. Todó és considerat membre del grup de pintors tortosins creat a la postguerra, Delta 51. Exposà a la Biblioteca Popular de Tortosa amb Carles Vallès l'any 1953 i a principi dels anys seixanta a l'Institut Joaquim Bau. També l'any 1953 participava i guanyava el premi de pintura del V Saló Comarcal d'Art Contemporani organitzat per l'Ajuntament de Tortosa i el Cercle Artístic. Participà en els cicles de conferències organitzades pel Club Universitari l'any 1954 i anys més tard, el 1965, era present

en l'exposició col·lectiva que presentava Estampa Popular Catalana a Tortosa. Cal destacar, però, l'exposició retrospectiva que l'any 1984 organitzava el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i que es va inaugurar a Tortosa per viatjar posteriorment per la resta del territori català.

Avui, una mostra de la seva pintura, que inclou obres produïdes des dels anys 40 del segle passat fins als nostres dies, s'exposarà en dos espais de la ciutat, la Sala Antoni Garcia del Museu de Tortosa i el Museu de l'Ebre.

A la Sala Antoni Garcia del Museu de Tortosa, es presenta la mostra Francesc Todó. Segle XX, amb una vintena d'obres d'entre els anys 1948 i 2000, que il·lustren la particular concepció que Francesc Todó ha tingut de la pintura en diferents moments de la seva llarga trajectòria: paisatge de factura postimpressionista, obra d'un marcat ingenuisme que configura part de la producció dels anys 50, l'eclosió en l'obra de les màquines entre 1956 i 1964, obres de la dècada dels 60 amb una capacitat de síntesi que l'apropen a l'abstracció, per a continuar amb el període en què expressa una singular fascinació pels objectes a través de les inconfusibles natures mortes que evolucionaran cap al lirisme, cap a la representació de la seva visió més íntima del món i de les coses.

Al Museu de l'Ebre, Francesc Todó. Segle XXI, s'exposa una mostra de la producció pictòrica dels darrers 15 anys. Les obres, de caràcter figuratiu i geomètric, tenen com a temes les natures mortes, compostes amb objectes impregnats de vivències, i els paisatges, on l'arquitectura esdevé protagonista. Tot plegat il·lustra l'excel·lència i la continuïtat de la seva trajectòria, i esdevé immillorable prova del fet que Todó avui pinta i que setanta anys d'ofici no han fet més que avivar-li l'entusiasme per la pintura.

Representant de l'avantguarda figurativa de postguerra al segle XX i pintor amb veu pròpia, reconeguda i reivindicada al segle XXI, Francesc Todó torna un cop més a Tortosa.

Núria Segarra

FRANCESC TODÓ: LA BELLESA COM A RESISTÈNCIA

Ara ho veiem, amb la distància dels anys: a Francesc Todó l'ha impulsat un objectiu, la bellesa. No una bellesa ideal, metafísica, impossible, l'absolut misteriós que cercava Rothko, però tampoc una bellesa merament anecdòtica, material o carnal, com la que ens adoctrina des de la publicitat. Senzilla i present, refinada però elegantment discreta, la bellesa que evoca Todó resulta d'una destil·lació lírica de la realitat, d'un elogi de la proximitat, del present, del treball.

La pintura de Todó té la principal de les virtuts que ha de tenir una obra per a resistir el pas del temps que ha de venir: una capacitat per captivar, per atrapar la mirada i fer-la transitar per territoris imaginats en els quals ens plau pensar, on volem viure, on podem pensar que viuríem. Aquí no hi jugen cap paper el desig ni la desmesura. Per això aquesta obra transmet placidesa i serenor. La saviesa estètica de Todó és el resultat de tota una vida. Aquesta doble exposició és una magnífica ocasió per a copsar la coherència i la riquesa de l'obra de Todó i ens obliga, un cop més, a valorar la seva importància en la història de l'art català.

Todó formà part d'un moviment de recuperació (de restauració, reivindicació i reconstrucció) de la pintura moderna que havia vist la seva evolució trencada per la guerra civil i la postguerra franquista. La generació dels artistes nascuts als primers anys de la dècada de 1920 féu eclosió al primer Saló d'Octubre de Barcelona, el 1948. A partir d'aquell moment, amb l'impuls de l'entusiasme col·lectiu i el desig de sobreposar-se a una situació culturalment (i històrica) miserable, es multiplicaren les complicitats, les iniciatives i els esforços. Enfront d'altres opcions potser majoritàries com la surrealista o el primitivisme, Todó preferí anar a la

font cezanià per fer una pintura sintètica, essencial, però consistent i estructurada. Poc després, va practicar una figuració que mostrava trets d'un ingenuisme delicat, hedonista i alegre. Una obra com *Hotel de la Marina* pot semblar avui d'una innocència inofensiva, apartada de l'avantguarda, però corresponia llavors a una de les opcions de modernitat, la d'un lirisme deliberadament prosaic molt diferent de les pretensions pomposes tant de certs moderns com de gust conservador llavors majoritari. En una fotografia de l'època, veiem l'escultor Àngel Ferrant observant amb força interès justament aquesta peça amb l'artista. Todó acabava d'il·lustrar *Diana i la mar morta* (1953), de Joan Perucho, un exercici poètic basat en el descobriment de la quotidianitat i el rebuig de qualsevol mena de pathos romàntic. Aquesta via ja feia interessant l'aportació de Todó, però va quedar arraconada per la dinàmica de l'avantguarda als anys següents. Amb la definitiva apropiació oficial de la pintura moderna arran de la II Bienal Hispanoamericana s'imposa l'abstracció com a model. Com a resposta, la Sala Vayreda presentà un grup d'artistes que es definirien per la seva proposta moderna però moderada. Entre ells hi trobem l'Albert Ràfols-Casamada, just abans de passar ell també a l'abstracte (malgrat que en aquells temps la dicotomia figuratiu-abstracte es va considerar decisiva, avui amb més perspectiva som conscients de la gran proximitat entre poètica d'ambdós artistes i amics), Maria Girona, Xavier Valls o Ramon Rogent.

Todó començà llavors un gir que es confirmà cap al 1957, quan entra en l'etapa dita de les màquines. En perfecta i fidel continuïtat, preserva la seva gamma cromàtica suau i el seu lleu distanciament irònic, mantenint el fort sentit estructural. Però ara emprà un llenguatge més lineal, on el dibuix és fonamental, no sense una possible influència de l'immens i enginyós il·lustrador que fou Saul Steinberg, a banda d'un retrobament

amb la musicalitat d'un Paul Klee. El nou registre iconogràfic de Todó desperta l'entusiasme de part de la crítica i de certs sectors intel·lectuals que en fan una lectura ideològica. Per a un Josep Maria Castellet, que en aquells anys contribueix a definir teòricament una alternativa realista, social i moderna a la deriva esteticista de l'informalisme, Todó esdevé un model, un referent. El problema de l'art social o de l'art enrolat, tal com el planteja Alexandre Cirici, era, al voltant dels anys 1960, un debat fonamental per a una avantguarda que havia de tenir un sentit crític i ideològic. Poetes, arquitectes i escriptors s'interessen fortament per Todó, però potser el carreguen de funcions polítiques que no eren les seves i això tal vegada va perjudicar a la llarga la seva recepció crítica. Això no obstant, el període és brillantíssim pictòricament per a Todó i es perllonga durant els anys seixanta amb obres que incorporen, de manera molt personal, la poètica i la iconografia del Pop Art.

Els anys setanta, però, representen un temps de recolliment, de ponderació de la mateixa independència respecte a les exigències col·lectives, de vegades forçades i formulàries, que tot exercici d'avantguarda implica. Todó entra a la maduresa i avança refinant cada cop més la seva factura, retrobant-se amb l'esperit de proximitat domèstica dels seus inicis. A mesura que passen els anys, curiosament, l'obra de Todó va recuperant, a un ritme íntim i orgànic, alguns dels temes i recursos dels anys maqui-nistes. També reapareix el diàleg amb les avantguardes de principi de segle, especialment amb el cubisme, del qual fa una relectura elegant, emparentada amb el sentit estètic d'un Juan Gris. A Todó els anys l'han millorat, han sofisticat la seva simplicitat, han confirmat la capacitat de retenir la tremolor del moment, la bellesa eterna, suspesa en el temps, d'allò més proper i quotidià.

La trajectòria i la densitat de l'aportació de Todó a l'evolució de la

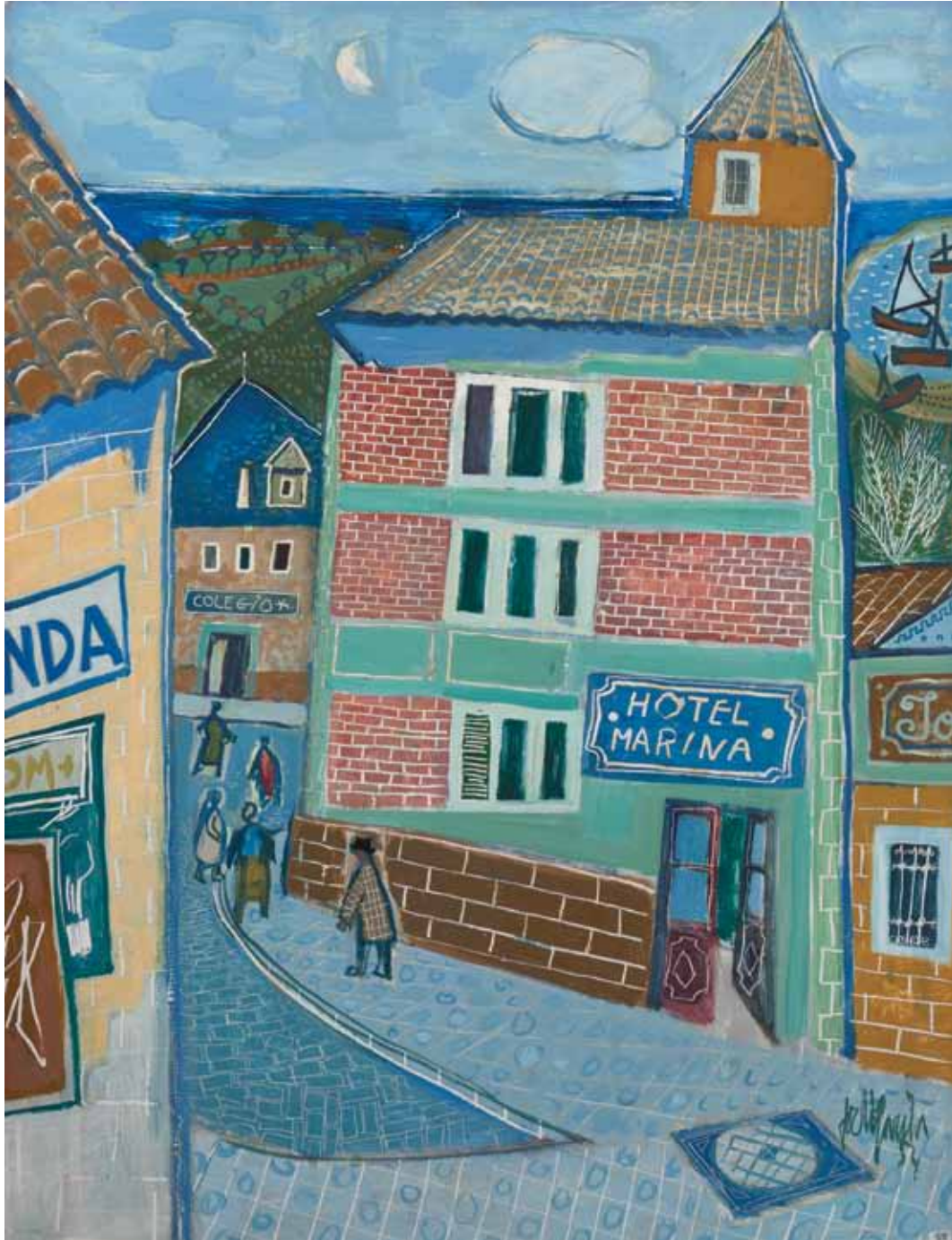
pintura d'avantguarda en aquells anys cinquanta i principi del seixanta, així com el seu paper central en alguns del debat estètic i ideològics més crucials, tenen una rellevància en la història de l'art català recent que no es pot resumir en aquestes breus línies. En els anys a venir, un estudi més complet i ponderat del període centrarà aquesta aportació de Todó. Per la seva contenció, per l'herència cubista i la inspiració mediterrània, mesurada i continguda, s'ha pogut parlar de Todó com d'un continuador del noucentisme. Però la seva poètica és més íntima que cívica, és més sensible que racional, és més musical que pedagògica. Pertany a la genealogia de Morandi o de Ben Nicholson més que no pas a opcions benintencionades però adoctrinadores o rupturistes.

Els jardins de Todó, els seus interiors serens, l'ordre càlid i viu dels seus objectes, el fris que formen els llibres arreglats a la biblioteca, ens ofereixen una serenor que ens fa albirar la felicitat. Aquesta no es troba en l'exaltació sinó en el(s) equilibri(s). Ens permet descobrir uns paradisos insospitats perquè són propers i, potser, no hi havíem parat atenció. No és que el seus paradisos no tinguin ombres, ni que ens convidin a fer una construcció fictícia i endolcida de la vida (l'equivalent, més o menys culte, més o menys refinat, de l'entreteniment televisiu). Com en la cèlebre obra de Nicolas Poussin inspirada en Virgili, *Et in arcadia ego*, la mort, els desastres del temps també hi són presents, però l'artista ens dona, amb el seu exercici estètic, un instrument per a l'opció ètica de la felicitat, *malgré tout*.

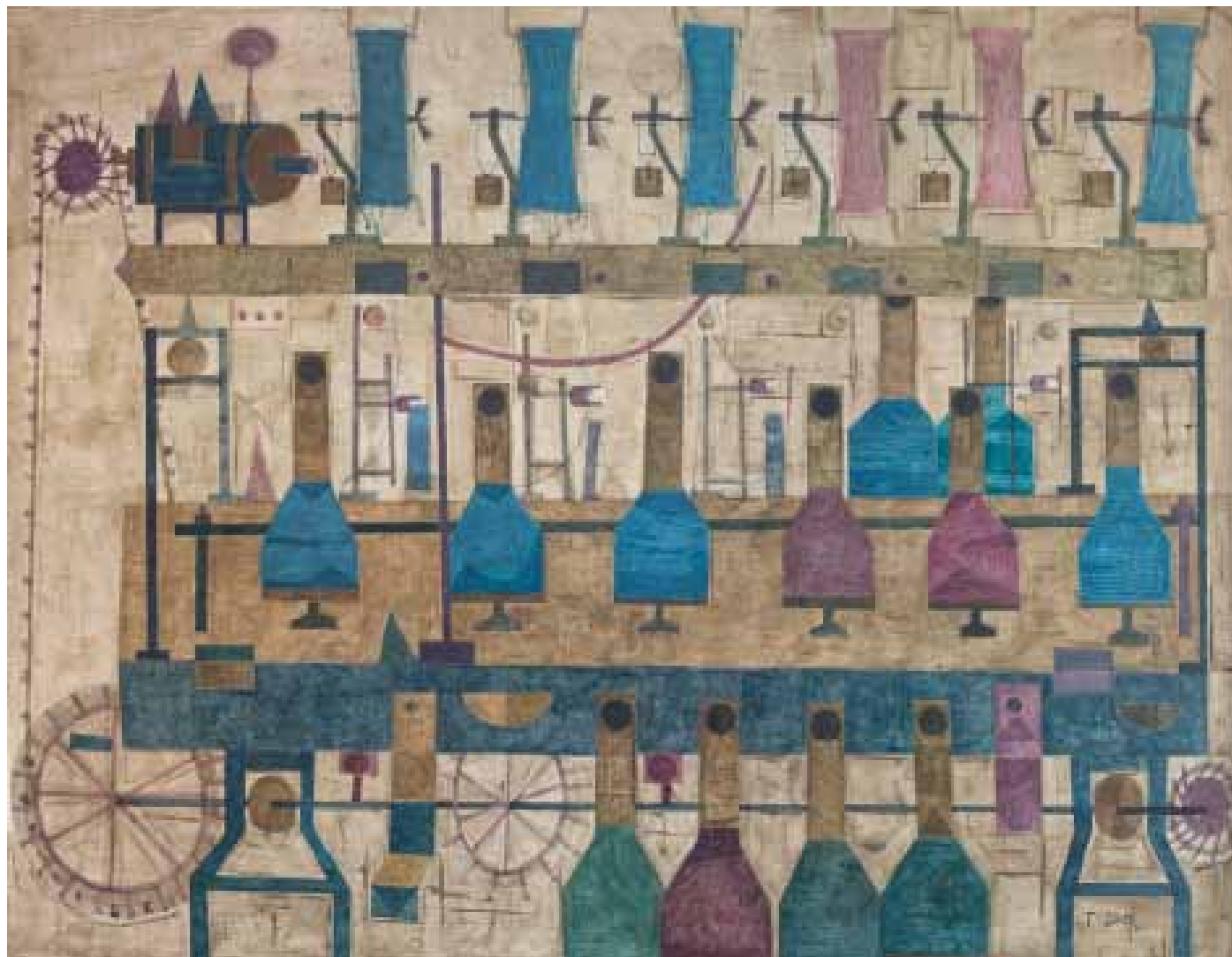
Àlex Mitrani

Bibliografia essencial:

- Diversos autors. *Homenatge a Todó / Homenaje a Todó*. Barcelona: Joaquín Horta, 1961
- Bohigas, Oriol; Castellet, Josep Maria; Rodríguez-Aguilera, Cesáreo. *Tres ensayos polémicos sobre la pintura de Todó*. Barcelona: Joaquín Horta, 1961
- Cirici, Alexandre. *L'art català contemporani*. Barcelona: Edicions 62, 1970
- Llovet, Jordi; Iriarte, Joan. *Francesc Todó*. Barcelona: Àmbit, 1983
- Benet, Jordi; Espinet, Miquel; Susanna, Àlex. *Francesc Todó*. Barcelona: Sala Parés, 1990
- Medina, Raquel. *Francesc Todó. La realitat transfigurada*. Barcelona: Viena edicions, Diputació de Tarragona - Viena, 2003
- Mitrani, Àlex. *Utopies de l'origen. Avantguardes figuratives a Catalunya, 1946-1960*. Palau Moja, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2006
- Mitrani, Àlex (ed.). *Todó, la música i la poesia*. Vic: Emboscall, 2007
- Mitrani, Àlex. *La modernitat tranquil·la*. Barcelona: Fundació EINA, 2009
- De la Torre, Alfonso (ed.). *Pre Pop 1965*. Madrid: Àmbito Cultural de El Corte Inglés, 2014

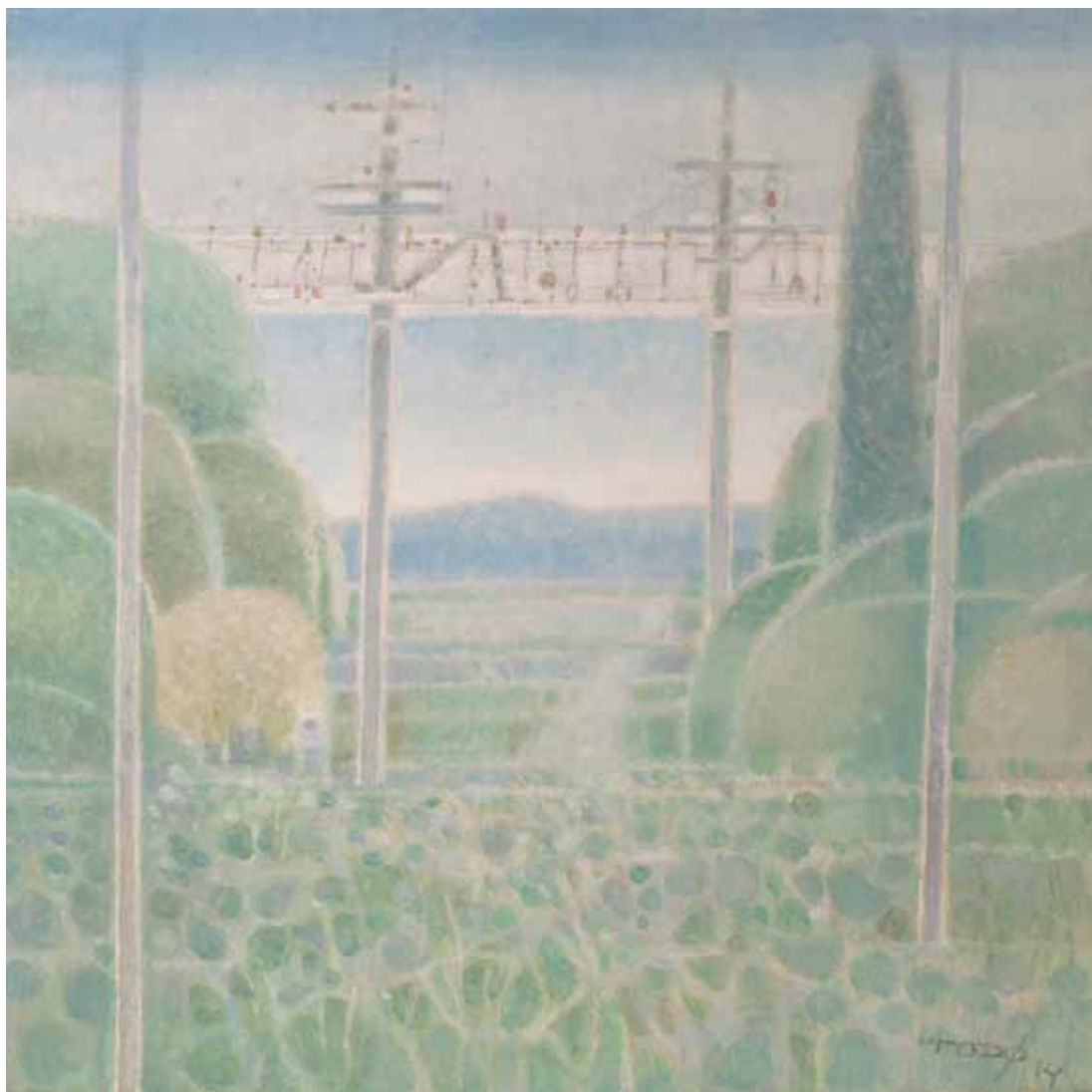
Hotel Marina, 1954
Oli sobre paper, 65'5 x 50

Bobinadora tèxtil, 1961
Acrílic sobre tela, 114 x 146

Quadre cubista al cavallet, 1988
Acrílic sobre tela, 81 x 65

Compte, pas a nivell, 2014
Acrílic sobre tela, 50 x 50

SÍNTESI BIOGRÀFICA

- 1922 Neix el 21 de novembre al carrer d'en Carbó número 9 de Tortosa.
- 1931 La seva família es trasllada a Barcelona.
- 1936 Esclata la Guerra Civil. Comença a pintar l'any següent. Haurà de superar la forta oposició del pare.
- 1942 Estudia a l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi amb Francesc Labarta.
- 1946 Entra al Cercle Maillol de l'Institut Francès, reducte de modernitat i llibertat a la Barcelona grisa de postguerra.
- 1947 Es casa amb Joana Gou.
- 1949 Neix el seu fill Joan i mor la seva esposa. Inicia una gran amistat amb Josep-Maria Castellet.
- 1953 Realitza les il·lustracions per a la primera edició de *Diana i la mar morta* de Joan Perucho (Atzavara).
- 1954 Gràcies a una beca de l'Institut Francès visita França, Bèlgica, els Països Baixos i Anglaterra.
- 1955 Es casa amb Isabel Garriga.
- 1956 Funda la impremta Frontis amb Josep Maria Castellet, Joaquim Horta i Ignasi Carles Tolrà.
- 1958 Comença a exposar a la Sala Gaspar, la més avançada del moment. Elabora la seva personal poètica de les màquines.
- 1960-1962 Professor a l'escola Elisava.
- 1961 Joaquim Horta publica *Tres ensayos polémicos sobre Todó*, amb textos d'Oriol Bohigas, J.M. Castellet i Cesáreo Rodríguez-Aguilera, i *Homenatge a Todó*, amb poemes de Pere Quart, Salvador Espriu, Joan Perucho, Gabriel Ferrater, Joaquim Horta, Francesc Vallverdú, Miquel Bauçà, en català, i Gabriel Celaya, Ángel Crespo, Carles Barral, José Agustín Goytisolo, Jaime Gil de Biedma i Jesús López Pacheco, en castellà.
- 1962 Neix el seu fill Oriol. S'estrena al Palau de la Música l'obra *Els artefactes de Todó*, de Manuel Valls. Realitza els decorats de l'òpera d'avantguarda *Una voce in off* de Xavier Montsalvatge.
- 1963 Comença a estiuajar a Cadaqués.
- 1965 Membre fundador d'Estampa Popular Catalana.
- 1967 És professor a la recent creada escola Eina.
- 1968 Il·lustra el llibre *Lectures de poesia catalana* a cura de Joaquim Molas (edicions 62), del qual s'han fet nombroses edicions fins al dia d'avui.
- 1969-1970 Viu a Colòmbia, on és nomenat professor de pintura a la Facultat d'Arquitectura de la Universidad de los Andes de Bogotá.
- 1975 Viatge a Nova York i Boston.
- 1979 Llibre de bibliòfil *10 poemes de Vinyoli – 10 litografies de Todó* (ed. Traça).
- 1982 Realitza el cartell de les Festes de la Mercè de Barcelona.
- 1984 Exposició retrospectiva itinerant per tota Catalunya organitzada per la Generalitat de Catalunya. Inaugurada a Tortosa.
- 1987 La Diputació de Barcelona li encarrega una pintura per al nou edifici de Can Serra.
- 1993 Exposició a la Galeria Sur de Santander inaugurada per Ernest Lluc.
- 2002 Restaura el seu mural de l'edifici de la Mútua Metal·lúrgica (Diagonal, 394-398, Barcelona) que havia realitzat el 1959 per encàrrec d'Oriol Bohigas.
- 2003 Exposició retrospectiva al Museu de Tarragona.
- 2006 Exposició retrospectiva a Vinçon, commemorant els seixanta anys de la seva primera exposició individual, a la Sala Vinçon, l'any 1946.
- 2006 Inclòs a l'exposició *Utopies de l'origen. Avantguardes figuratives a Catalunya, 1946-1966*, Generalitat de Catalunya, Palau Moja, Barcelona.
- 2009 Exposició homenatge del Centre Universitari d'Art i Disseny Eina, Barcelona.
- 2014 Participa a l'exposició *Pre-Pop 1965* (Josep Guinovart, Joan Hernández Pijuan, Albert Ràfols Casamada, Josep Maria Subirachs i Francesc Todó) a Àmbito Cultural, El Corte Inglés, Madrid.
- 2015 Doble exposició homenatge Francesc Todó. *Segle XX - Segle XXI*, organitzada per l'Ajuntament de Tortosa i Amics i Amigues de l'Ebre.

EXPOSICIÓ

Francesc Todó Segle XX - Segle XXI
09/05//2015 - 05/07/2015

Producció

Museu de Tortosa
Ajuntament de Tortosa

Museu de l'Ebre
Amics i Amigues de l'Ebre

Coordinació

Joan Antoni Blanc
Núria Segarra

Sala Antoni Garcia

Horari:
De dimarts a divendres de 10 a 13,30 h
Dissabtes de 17 a 20 h
Diumenges d'11 a 13,30 h
Dilluns i festius tancat

Per concertar visites fora de
l'horari habitual 977 510 144

Museu de l'Ebre (Pont del Mil·lenari, s/n)

Horari:
De dimecres a dissabte de 17 h a 20 h
Diumenges d'11 a 14 h
Festius tancat

Per més informació o material podeu contactar amb el Museu de Tortosa
al Tel. 977 510 144 o al correu: museudetortosa@tortosa.cat